

DIGITÁLIS PANASZKODÁS

Cyber-ember nincs. Még nincs... Lesz valamikor egy bárhonnán elérhető, minden tulajdonságunkat, tevékenységünket, különket-bensőnket elfedő/mímelő adatháló mindenkiről. Az alany elmegy a karafaszántói urológiára és ott a doktor képernyőjén nemcsak az utolsó hallásvizsgálatának adata jelenik meg (hogyan ti. süket), hanem kedvenc portáljának látogatottsága, együtt haverjának utolsó tüntetési dátumával, vagy kedvesének abortusz eredményével... Nem sorolom, mert mindez már köz-hely. Lényeg az, hogy meg vagyunk figyelve, és hogy elemi szinten is számsorok, vagy adathalmazok állnak énem, testem-fejem-lelkem helyett. Akár cse-élhetnénk is. Mert adat vagyok tetőtől talpig.

Mi lesz majd, ha emberek helyett csak számsorok pörögnek a világban? Mi lesz, ha hús-vér és lélek mivoltomból átcsúszom a „0”-ból és „1”-esekből álló adathal-mazba? A BigData kicsiny részecskéje leszek, mindenem be van listázva számként hová nyúlok, mit eszek? Hol lakom? El lehet ezt képzelni? Hülye kérdések, mert testi valóm megmarad, csak nem arról fog szólni a nóta, hanem 0-ból és 1-ből kre-ált jelsor szerepel helyettem. Mit csinál a testem közben?

El tudom képzelni, hiszen a tech-óriáscégek – Google, Microsoft, Amazon – már ma irányítják a fejlett világot, azaz nem választott testületek (kormányok) kezében a döntés, meg a hatalom. És hatalmi modusuk alapja az adattá-számsorral változta-tott tömeg-egyen. Hatalmi terjedésüknek egyelőre nincs akadálya, amit Silicon Valley grandjai akarnak, azt a BigData birtokában át tudják nyomni minden alkotmányos, jogi, kormányzati akadályon. (Legfeljebb büntetést fizetnek, amúgy csak a mellényzsebből...) Nincs mese: szám leszel, vagy egy adat-halmaz – legalábbis így fog kezelni az új rend, ami már ma is itt lappang, de holnaptól meg ez lesz az *uralom új formája*. Mert az adat-lét a hata-lomgyakorlás építő köve. Egyszerűsíti és totálissá teszi az uralom-, ill. hatalomtechnikát.

A digitális forradalomnak óriási előnyei vannak – napi haszná-lattól (pl. a Waze app – ahol autós közlekedési infók kaphatsz valós időben, de ilyen, ha a neten vásárolsz, vagy a Wikipédiát

lexikonként használsz). Szóval innen a robotikán keresztül, a génebeszetig, neurofizikáig, vagy akár az ún. „okos gyárakig” hihetetlen forradalomnak lehetünk tanúi és használói. Csak az a kérdés, hogy mibe kerül majd mindez emberileg (lelkileg)? Mi lesz szubjektivitásomból, mikor már tényleg a Big Data mikroszkopikus eleme vagyok – vagyok-e még egyáltalán? Másképp fogalmazva: szám-létem és Én-létem felcserélhető lesz egymással? Még durvábban a lélek is a BigData része lesz, száma lesz annak is?

Egyelőre emberek vagyunk, de tán egy tized-létünkkel már a digitális misztériumjáték szereplői. Nem tudom, az viszont látszik, hogy a kütyük kezdtek rajtunk uralkodni. Utcán lehajtott fejű emberekkel találkozol: okostelefonjukat nyomkodják. Szerelmes pár sétál, de mindketten SMS-eket írogatnak, ahelyett, hogy egymással foglalkoznának. Ha nem cseréled le géped operációs rendszerét öt évente, az épp használt változat nem kap támogatást a kibocsátó cégtől, egy idő után nem találod irományaid és tele leszel vírusokkal.

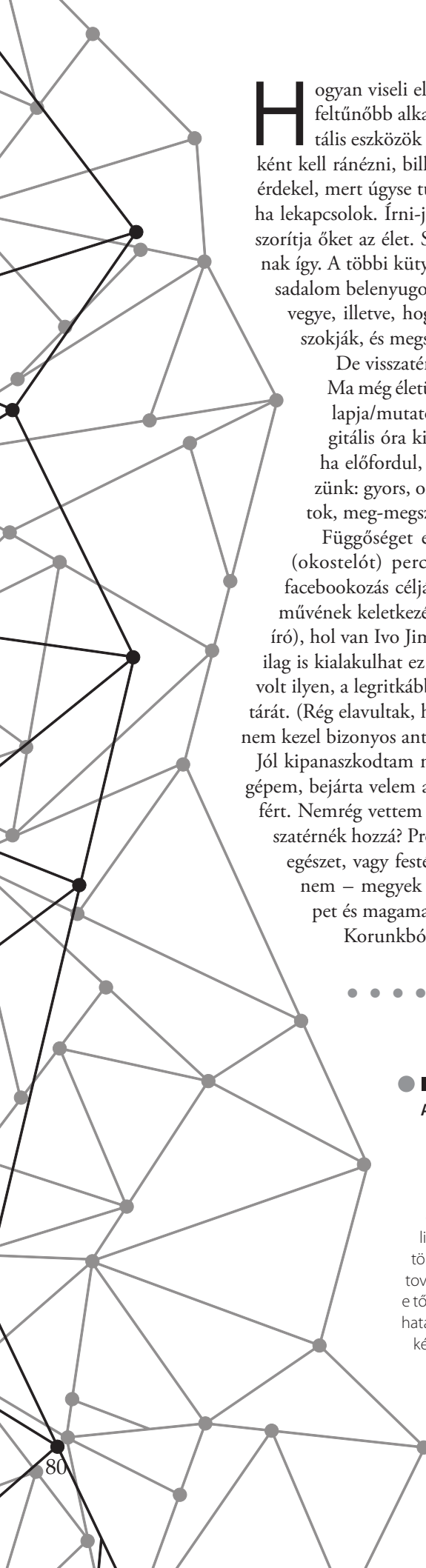
De egyébként is, korszerűsítés címen újabb és újabb lépésrendet, olykor jelszavakat kell cserélni, mindezt villámgyorsan kell megtránni, mert mire rögzítetted fejedben az épp aktuálist, itt az új. Irracionális gyorsulásban élünk.

El ne felejtsem, hogy ezek az újabb és újabb rendszerek többnyire gépekkel, „kütyükkel” vannak kapcsolatban, amiket meg kell venni, ha részt akarsz venni ebben a körtáncban. Ami olykor kínos. (Mondjuk a Photoshop programod korábbi verziója elavul, az új meg vagyunkba kerül: leperkálod?)

Persze mindent meg lehet tanulni, csak ez az újfajta egyenlőtlenség birizgál: hazánkban a számítógép ellátottság (penetráció) kb. hetven százalékos, szép szám. Csakhogy a tulajdonosoknak csak 30 %-a tudja gépeit kezelni. Korábban a *digital divide* egy szakadékot jelentett azok között, akiknek *van*, és azok között, akiknek *nincs*. Most az egyenlőtlenség más formájával találkozol: azok között nő a szakadék, akik tudják kezelni, és akik nem tudják. Ez a különbség, elnyomási formának is beillene, mert vérre megy: aki nem tanulja meg, egy idő után egy sor társadalmi szolgáltatásból ki van zárva. (Úgy kezdődik, hogy minden szolgáltató az e-mail címed kérdezi...)

De a piac nagyúr. Falumban öt éve a vízvezeték-szerelő még esküdözött, hogy ő bizony erre az úri huncutságra (akkor az e-mail rendszerre) rá se néz, ma már honlapja van, amin hirdeti magát, mert nélküle éhen halna. És persze korosztály-szakadék is van, azok a szerencsések, ahol a gyerekek besegítenek a nagynak, ha gáz van a géppel. Ha nincs ilyen, be lehet dobni a törölközőt, mert apuka sem ért ilyen mélységben a kütyühöz. Szakértő jön, pár ezerért. Vagy marad a golyóstoll és a pária-lét.

Hogyan viseli el az ember ezt a hihetetlen gyors változás-sorozatot? A legfeltűnőbb alkalmazkodási mód a függőség, azaz drogként hat rád a digitális eszközök permanens használata. Ld. az okostelefon-mániát, percenként kell ránézni, billentyűit nyomkodni. A másik véglet a totál közöny: nem érdekel, mert úgyse tudom már követni a kütyük, alkalmazások váltásait, jobb, ha lekapcsolok. Írni-javítani, nyomtatni a legtöbb géptulaj megtanul, mert rászorítja őket az élet. Sofőrök a GPS-szel, gyerekek a komputer játékokkal vannak így. A többi kütyüt és használati módjait vegyük luxusnak. Röviden: a társadalom belenyugodott abba, hogy szenzitív adatait a digi-világ kezelje, adjavegye, illetve, hogy rabszolgája legyen a digitális parancsuralomnak. Megszokják, és megszeretik. Pont

De visszatérnék ember-mivoltom és digitális szereplésünk arányához. Ma még életünk túlnyomó hányada analóg módon zajlik, karórád számlapja/mutatója hagyományos (analóg) módon mutatja az időt, a digitális óra kiment a divatból; kézzel írott levél ugyan ritka, de amúgy, ha előfordul, akkor a megkülönböztetett tisztelet jele. Mail-ben levelezünk: gyors, olcsó, kényelmes. Voltaképp tehát én is analóg életet folytatok, meg-megszakítva kirándulásokkal a digitális dzsungelbe.

Függőséget említettem. Mert folyton úgy érzem, hogy a Google-t (okostelót) percenként kell megnéznem, nem is csak levelezés, vagy facebookozás céljából, hanem mert nem tudom Vonnegut amerikai író főművének keletkezési időpontját, meg hogy ki volt Vaszilij Grossman (orosz író), hol van Ivo Jima? Hol őrzik a méter hiteles „ősdarabját”? Vagyis szakmailag is kialakulhat ez a függőség. Érdekes, hogy a lexikonok korszakában nem volt ilyen, a legritkább esetben lapoztuk fel *Révai*, *Új idők* stb. sok kötetes adattárát. (Rég elavultak, habár sok minden meg csak ott található meg, Wikipédia nem kezel bizonyos antik, vagy ritka adatokat...)

Jól kipanaszkodtam magam. Közben nézem a polc alján fekvő mini-Erika írógépem, bejárta velem a fél világot, kicsi volt és minden táskába, bőröndbe befért. Nemrég vettem bele szalagot (mert ismét lehet kapni), mi lenne, ha visszatérnék hozzá? Próbáltam, nehéz a billentés, ha hibát vétek, újra kell írni az egészset, vagy festékkel javítani. Nehézkes, de nem bosszant. Igen-igen, de nem – megyek vissza a laptophoz, mazochista módon nyaggatom a gépet és magamat.

Korunkból nem lehet kilépni, életfogytos bünti.

Almási Miklós (1932): Az ELTE és a Művészetelméleti és Média-kutatási Intézet professor emeritusa. Kezdetben dráma (színház) és filozófia határozta meg életét, Lukács György tanítványaként sajátította el a szakmát, valamint a holisztikus gondolkodást. Első könyveit ez az észjárásbeli habitus jellemezte. 1990-től kezdte érdekelni a gazdaságfilozófia, egyáltalán az ökönomia (finánckapitalizmus), amiben sokat segítette az a kétszer egy év, amit Amerikában töltött: e rendszer működésének testközeli élménye nagy hatással volt további tevékenységére. Attól kezdve véli úgy, hogy a világ folyását e tőkeformák globális – és radikálisan új – működése (és diszfunkciója) határozza meg. Szerelme azért az esztétika maradt, oktatóként, kritikusként, esszéistaként a művekkel való bíbelődés, a hermeneutika és elemzés tölti ki életét. 1987-ben választották akadémikussá, 2004-ben kapott Széchenyi-díjat. Könyvei a *Kalligramnál*: *A szerelem lehetetlensége* (2012), *Bevezetés a 21. századba* (minieszék, 2015), *Pisztoly a könyvtárban* (életinterjú, 2019).